

Nr 23.

Ankom till riksdagens kansli den 11 april 1923 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om ändring i 4 § av lagen om emeritilöner för präster.

I en inom andra kammaren av herr *Pehrsson* i Göteborg jämte två andra av kammarens ledamöter väckt, till bankoutskottet hänvisad motion nr 31 har hemställts, »att riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring i § 4 i lag om emeritilön för präster den 9 december 1910, att det må bliva ordinarie präst medgivet att mot åtnjutande av emeritilön från tjänsten avgå, då han fyllt 70 år.»

I motionen har anförts följande:

»Enligt lag om emeritilön för präster av 9 december 1910 är ordinarie präst förpliktad att mot åtnjutande av emeritilön från tjänsten avgå, när han fyllt 75 år; och äger Konungen med iakttagande därav, att kyrkofonden eljest åliggande utgifter skola i främsta rummet bestridas samt att icke något år mer än 500,000 kr. må användas till emeritilöner, bestämman, huru tillgängliga medel skola, med hänsyn till olika klasser av innehavare, uppdelas i lämpligt antal emeritilöner.

Möjlighet att avgå med emeritilön förefinnes jämväl för präst, som fyllt 65 år och under mer än 3 av de senast förflutna åren varit i följd av obotlig sjukdom eller ålderdomssvaghets orsakadt att själv fullgöra sina tjänsteåligganden och av sådan anledning åtnjutit tjänstledighet.

Uppenbart torde vara, särskilt i jämförelse med pensionstiderna för civila befattningshavare i statens tjänst, att denna åldersgräns av 75 år är, även där icke obotlig sjukdom eller ålderdomssvaghets orsakadt direkt föreligger, i fråga om vissa prästerliga befattningshavare allt för hög, om också erfarenheten bestyrkt, att åtskilliga förmå att i jämförelsevis god kraft intill denna ålder uppehålla respektive tjänster.

I en tid, då ständigt nya krav växa fram i fråga om församlingsvården, synes det vara församling och församlingsvård till båtad, om prästerliga tjänsteinnehavare, som nått 70 års ålder och själva känna sig icke längre mäktiga fylla sin uppgift, medgäves rätt att få från tjänsten avgå mot åtnjutande av emeritilön.

Något hinder av ekonomisk art för en sådan ändring i åberopade lag synes icke förefinnas från kyrkofondens sida, då av det för emeritilöner avsedda an-

slaget av 500,000 kr. ur kyrkofonden under ecklesiastikåret 1921—1922 tagits i anspråk kr. 218,896: 89. Däri ha visserligen icke inberäknats dyrtidstilläggen, som uppgingo till kr. 200,805: 30, men dessa äro ju i ständigt sjunkande. Dessutom erinras om att avgörandet i varje enskilt fall ligger hos Kungl. Maj:t, som kan överblicka hithörande förhållanden och reglera, så att det anslagna beloppet icke överskrides.

Kyrkomötet har för sin del år 1920 gjort hemställan i samma syfte.»

Efter framställning av utskottet har statskontoret anbefallts att avgiva utlåtande över motionen; och har nämnda ämbetsverk därvid överlämnat ett av kyrkofondskommittén avgivet, till statskontoret ställt yttrande, vari anförts, bland annat, följande:

Kyrkofonds-
kommittén.

»Tilldelandet av emeritilöner åt präster enligt nyssnämnda lag avser icke någon pensionering i vanlig bemärkelse. Prästerna äro väl under de i lagen angivna förutsättningarna skyldige att avgå med emeritilön, men hava icke någon ovillkorlig rätt att erhålla sådan lön. Tilldelningen är i varje särskilt fall beroende på Kungl. Maj:ts beslut, och detta beslut åter är beroende bland annat på att emeritilön finnes ledig och att denna lön finnes kunna med hänsyn till fondens andra mångahanda utgifter ånyo disponeras.

Vid lagens tillkomst hade man klart för sig, att det i lagen angivna maximibeloppet 500,000 kr. icke under alla förhållanden vore tillräckligt för beredande av emeritilön åt samtliga de prästmän, som eljest vore därtill berättigade. Det angavs uttryckligen, att den vidtagna åtgärden vore ett första steg till prästerskapets pensionering.

Lagens tillämplighet har ännu ej, trots dess egen begränsning, kunnat göras fullständig. På grund av stadgandet i lagens 10 § är det ännu endast i sällsynta undantagsfall, som någon ordinarie präst, som eljest uppfyller de i 4 § angivna förutsättningarna, har skyldighet att utan sitt medgivande avgå mot åtnjutande av emeritilön. Hittills torde för samtliga ordinarie präster, vilka erhållit emeritilön, avgången hava varit beroende på uttalad egen önskan. Ej heller har det ansetts lämpligt att ännu taga det i lagen angivna maximibeloppet helt i anspråk för emeritilöner. När kyrkofondskommittén i underdånigt utlåtande den 28 juni 1917 yttrade sig i frågan om att begynna utdelningen av emeritilöner åt ordinarie präster, uttalade sig kommittén för att tills vidare halva maximibeloppet eller således 250,000 kronor skulle disponeras för emeritilöner. Bland skälen härför angavs dels att under en icke så kort tid framåt emeritilön icke i någon nämnvärd omfattning kunde ifrågakomma för andra präster än sådana, vilka själva förklarade sig önska avgå, dels att det ej syntes förenligt med kyrkans intresse att i tider av prästbrist befrämja ännu tjänstdugliga prästers avgång ur tjänsten, och dels att det i allt fall icke kunde vara lämpligt att till emeritilöner anvisa hela det för detta ändamål avsedda beloppet förr än det nya lönesystemet åtminstone i det närmaste vunnit fullständig tillämpning över hela riket, varför kommittén, i likhet med vad kyrkomötet tidigare uttalat, ansåg genomförandet av prästerskapets pensionering böra ske efter hand. Kommittén hade därjämte gjort en utredning angående kyrkofondens förmåga att lämna tillgång till utgörande av emeritilöner.

För närvarande är, enligt nådiga brevet till Eder den 15 april 1921, antalet emeritilöner fastställt för kyrkoherdar till högst 60, för komministrar och med dem jämställda prästmän till högst 15 och för extra ordinarie präster till högst 20. Vid tilldelningen av emeritilöner 1921 synas en emeritilön för kyrkoherde och tre emeritilöner för komministrar hava på grund av otillräckligt antal avgångsvilliga icke hava blivit bortgivna. År 1922 åter svarade mot 22 avgångsvilliga kyrkoherdar endast 8 lediga löner; och samtliga lediga löner blevo disponerade. För den tilldelning av emeritilöner, som skall äga rum under den närmaste tiden, hava, enligt vad kommittén inhämtat, anmält sig 26 kyrkoherdar, 4 komministrar och vederlikar och 4 extra ordinarie präster. Antalet för närvarande lediga rum synas vara för kyrkoherdar 5 och för komministrar 1. De tilldelade emeritilönernas sammanlagda belopp uppgick år 1920 till omkring 230,000 kronor, år 1921 till omkring 290,000 kronor och år 1922 till omkring 300,000 kronor. Av dessa belopp torde för vart år någon del hava blivit besparad på grund av inträffat dödsfall eller annat skäl. Å de utbetalade emeritilönerna hava utgått tillfälligt löneförbättring och dyrtidstillägg.

En överslagsberäkning giver vid handen, att för närvarande finnas, förutom de nu anmälda avgångsvilliga ordinarie prästerna, nära 100 kyrkoherdar och nära 20 komministrar, vilka under innevarande år fylla 75 år eller mera.

Vad själva saken angår, delar kommittén motionärernas uppfattning därom att ordinarie präster i en ålder av 70—74 år böra hava möjlighet att avgå från tjänsten mot åtnjutande av emeritilön även under annan förutsättning än den i 4 § stadgade om viss längre tids otjänstbarhet. Härvid synes det dock kunna erinras att, om en ändring i sådan riktning finnes böra genomföras, det för tjänar att tagas under övervägande, om icke prästerna i sagda ålder böra fullt jämställas med de präster, som fyllt 75 år, d. v. s. förklaras *skyldiga* att avgå mot åtnjutande av emeritilön, i stället för att motionärerna allenast velat öppna en möjlighet för dem att i händelse av *egen önskan* sålunda avgå.

Emellertid synes det kommittén för närvarande vara mindre lämpligt att vidga den genom lagen uppdragna ramen för emeritilöneinstitutet. I avseende på tillämpningen av lagens nuvarande bestämmelser befinner man sig nämligen ännu, såsom av det förut sagda framgår, i en övergångsperiod, i det att man hittills ej kunnat skrida till utdelning av emeritilöner i hela den i lagen avsedda utsträckningen. Inom denna mera begränsade ram kan ej alltid emeritilön beredas alla, som nu frivilligt söka avgå mot erhållande av sådan lön. Även om man fullt ut tager i anspråk det i lagen angivna maximibeloppet lär det, efter vad verkställda beräkningar givit vid handen, i regel icke bliva möjligt, att, sedan det i 10 § gjorda förbehållet försvunnit, bevilja emeritilön åt alla de enligt 4 § avgångsskyldiga. Förr än det för emeritilöner disponibla beloppet ökats i erforderlig mån synas därför nya kategorier till emeritilön berättigade icke böra upptagas. Med hänsyn till den betydande nedgång i kyrkofondens kapitalbehållning, som ägde rum under år 1921, synes det ej för närvarande vara lämpligt att öka det nu bestämda antalet emeritilöner eller att ifrågasätta en höjning i det i lagen bestämda maximibeloppet. Härtill bidrager även den osäkerhet, som för närvarande måste anses råda i avseende å de många faktorer av olika slag, som inverka på kyrkofondens ställning och dess förmåga att fullgöra sina åligganden.»

På grund av vad sålunda anförts anser kommittén, att bifall till den nu väckta motionen icke bör förordas.

Statskontoret. Statskontoret har för egen del åberopat vad kyrkofondskommittén anført.

Utskottet. Enligt lagen om emeritilöner för präster den 9 december 1910, 1 §, må sådana löner under de villkor och bestämmelser, som i lagen stadgas, från kyrkofonden utgå till vissa ordinarie och extraordinarie präster. Med iakttagande därav, att kyrkofonden eljest åliggande utgifter skola i främsta rummet bestridas, samt att icke något år mer än 500,000 kronor må användas till emeritilöner, bestämmer Konungen, enligt 3 § samma lag, huru tillgängliga medel skola, med hänsyn till olika klasser av tjänst innehavare, uppdelas i lämpligt antal emeritilöner. Jämlikt 4 § i lagen är ordinarie präst pliktig att, mot åtnjutande av emeritilön, från tjänsten avgå, när han fyllt 75 år, eller när han fyllt 65 år samt under mer än 3 av de senast förflutna 5 åren varit i följd av obotlig sjukdom eller ålderdomssvaghet urståndsatt att själv fullgöra sina tjänsteåligganden och av sådan anledning åtnjutit tjänstledighet. Extra ordinarie präst må erhålla emeritilön, när han uppnått 60 års ålder.

Utskottet, som behjärtar motionens syfte att för präster i åldern 70—74 år bereda möjlighet till avgång från tjänsten mot åtnjutande av emeritilön även i de fall, där vederbörande tjänst innehavare icke under viss längre tid varit på grund av sjukdom eller ålderdomssvaghet otjänstbar, anser emellertid, att vid en eventuell ändring av nu gällande bestämmelser i dylik riktning jämväl för präst, som uppnått 70 men icke 75 års ålder, bör stadgas *skyldighet* att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten. Såsom kyrkofondskommittén framhållit, hava emellertid emeritilöner ännu icke kunnat utdelas ens i den utsträckning, som med nuvarande bestämmelser avses. Det torde därför icke vara möjligt att företaga någon utvidgning av området för den nuvarande lagens tillämpning, innan det för ifrågavarande ändamål fastställda årliga maximibeloppet av 500,000 kronor blivit i erforderlig grad utökat. En höjning av berörda belopp synes emellertid med hänsyn till vad i kyrkofondskommitténs yttrande anförts beträffande kyrkofondens ekonomiska ställning för närvarande icke kunna förordas.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka någon åtgärd i motionens syfte.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion II: 31 ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 april 1923.

På bankoutskottets vägnar:

BERNH. ERIKSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren: herrar Öhngren, Walles, Enhörning, Vindahl, Malmberg, Berge, Andersson i Hägelåkra och Bodin;

av andra kammaren: herrar Eriksson i Grängesberg, Gustafsson i Örebro, Bäcklund, Winkler, Lovén, Ryberg, Höglund och Janson i Kungsör.

Reservation

av herr *Winkler*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den i ämnet väckta motionen.
